

INGLIZ TILI DARSLARIDA ARALASH TA'LIM (BLENDED LEARNING) MODELLARINI QO'LLASHNING AMALIY-METODIK ASOSLARI

Ibodullayeva Diyora Orifjon qizi

Samarqand davlat chet tillar instituti talabasi

diyoraibodullayeva50@gmail.com

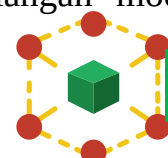
Annotatsiya: Ushbu maqolada xorijiy tillarni, xususan, ingliz tilini o'qitishda aralash ta'lim (Blended learning) modelini tatbiq etishning samaradorligi va amaliy-metodik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda aralash ta'limning uchta asosiy shakli — Teskari sinf (Flipped classroom), Stansiyalar rotatsiyasi (Station Rotation) va Moslashuvchan model (Flex Model)ning dars jarayonidagi o'rni, ularning talabalarda til ko'nikmalarini (Listening, Reading, Writing, Speaking) rivojlantirishdagi afzalliklari yoritib berilgan. Shuningdek, maqolada raqamli platformalar va interaktiv ilovalardan foydalanish, dars yuklamasini me'yorlashtirish hamda o'qituvchining fasilitatorlik rolini oshirish bo'yicha amaliy-metodik tavsiyalar ilgari surilgan.

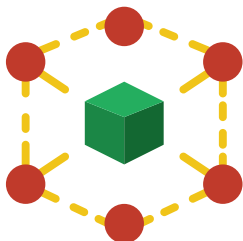
Kalit so'zlar: Aralash ta'lim, Blended learning, Teskari sinf, Stansiyalar rotatsiyasi, Flex model, ingliz tili metodikasi, raqamli platformalar, Student Talk Time (STT), interaktiv ta'lim.

ABSTRACT: This article analyzes the effectiveness and practical-methodological potential of implementing the Blended Learning model in teaching foreign languages, specifically English. The study highlights the role of three primary blended learning models — Flipped Classroom, Station Rotation, and Flex Model — in the instructional process, along with their advantages in developing students' core language skills (Listening, Reading, Writing, Speaking). Furthermore, the paper provides practical methodological recommendations on integrating digital platforms and interactive tools, balancing workload, and enhancing the instructor's role as a facilitator.

Keywords: Blended learning, Flipped classroom, Station rotation, Flex model, ELT methodology, digital platforms, Student Talk Time (STT), interactive learning.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim sohasi, ayniqsa, xorijiy tillarni o'qitish metodikasi zamonaviy texnologiyalar sababli tubdan o'zgarib bormoqda. Faqatgina an'anaviy metodlarga tayanib qolish endi til o'rganuvchilarining talablarini to'laqonli qondirmayapti. Shuning uchun darslarga an'anaviy o'qitish usullaridan voz kechmagan holda interaktiv o'qitish usullarini tatbiq qilish maqsadga muvofiqdir. Samarali modellardan biri aralash ta'lim (Blended learning) hisoblanadi. Bu an'anaviy yuzma-yuz darslar hamda raqamli texnologiyalarning o'zaro uyg'unligiga asoslangan model

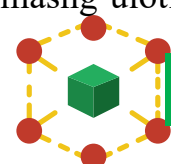

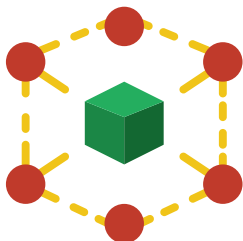
hisoblanadi [1; 12-b]. Ushbu maqolada dars jarayonlariga aralash modelni tatbiq qilishning foydali jihatlari, shuningdek, o'qituvchilar ulardan qanday qilib foydalanishi haqida amaliy-metodik tavsiyalar tahlil qilinadi.

Ingliz tili darslarida aralash ta'limning asosiy modellari va ularning samaradorligi.

Ingliz tili darslariga aralash ta'lim (Blended learning) modelini muvaffaqiyatli joriy qilish uchun u amaliyotda qanday shakllarda namoyon bo'lishini bilish muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Xorijiy tillarni o'qitish, xususan, ingliz tilini o'rgatishda aralash ta'lim modelining uchta eng asosiy turlari ajralib turadi. Bulardan birinchisi, teskari sinf (Flipped classroom) eng ommabop shakllardan biri hisoblanadi. Bu shakl an'anaviy ta'lim shakliga teskari, ya'ni an'anaviy o'qitish turida ma'lumotlar, asosan, o'qituvchi tomonidan yetkazib beriladi va o'quvchilar dars davomida nafaol bo'lishadi [2; 2-b]. Teskari sinf (Flipped classroom) modelining ahamiyatli jihati shundaki, unda asosiy urg'u o'rgatuvchiga emas, aksincha, o'rganuvchiga beriladi, ya'ni o'qituvchi birorta yangi mavzuni boshlashdan avval talabalarga o'zlari uyda mustaqil o'rganib kelishlari uchun tayyor bo'lgan video qo'llanmalar, o'qish uchun manbalarni vazifa sifatida yuboradi va dars davomida o'sha mavzu yuzasidan savol-javoblar, muhokamalar o'tkazadi. Masalan, talabalar uyda o'rganib kelish uchun vazifa qilib yuborilgan yangi grammatik mavzu (Present simple) yoki samarali usulda lug'at yodlash haqidagi tayyor videoni tomosha qilib, mavzu mohiyatini tushunib kelishadi. Sinfda esa o'qituvchi o'sha mavzuni qaytadan tushuntirishga vaqt sarflamasdan, talabalar o'rtasida so'zlashuv (Speaking), juftlikda ishlash hamda rolli o'yinlar (Role play) o'tkazishga sarflaydi. Shu orqali talabalarning ingliz tilida erkin gapirish vaqti (STT – Student Talk Time) keskin ortadi. Bu shaklni darsga tatbiq etish nafaqat vaqtni tejaydi, balki talabalar o'rtasida ingliz tilida muloqot qilish ko'nikmasi shakllanadi. Ular darsda shunchaki ma'ruza tinglovchisi emas, uyda mustaqil o'rganigan bilimlarini, tushunchalarini tengdoshlari bilan bo'lishish, ularni amalda qo'llash, bahs-munozara qilish ko'nikmalari shakllanishiga yordam beradi, bu til o'rganish uchun qulay muhit yaratib beradi [3; 29-b]. Teskari sinf (Flipped classroom) modeli zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda an'anaviy ta'lim tizimining cheklovlarini yo'qotadi. Natijada esa talabalarda ingliz tilini o'rganishga bo'lgan motivatsiya va qiziqish oshadi.

Aralash ta'limning (Blended learning) navbatdagi va keng tarqalgan shakli stansiyalar rotatsiyasi (Station Rotation) modelidir. Bu shaklning mohiyati shundaki, sinfxona to'rtta stansiya bo'linadi va talabalar o'qituvchining ko'rsatmasiga binoan stansiyalar bo'ylab bosqichma-bosqich harakatlanishadi [4; 129-141-b]. Bunda kamida bitta stansiya onlayn o'rganish uchun ajratiladi, qolgan uchta stansiya esa talaba o'zi bajarishi uchun topshiriqlar, guruh bilan ishlash uchun mashqlar hamda sinfxonada qilish uchun individual vazifalarga bo'linadi [7; 3-b]. Stansiyalar rotatsiyasi (Station Rotation) modeli bir vaqtning o'zida turli xil vazifalarni bajarishga, topshiriqlarni ham o'zi mustaqil bajarishga, ham guruh bilan ishlash ko'nikmasiga ega bo'lishga imkon beradi. Darslar faqat o'qituvchi tomonidan ma'ruza o'qish bilan cheklanib qolmasdan, har xil qiziqarli mashg'ulotlar

orqali talabalar faolligini oshirishga qaratiladi. Natijada, talabalarda ingliz tilini o'rganish osonlashadi, til o'rganishga bo'lgan qo'rquv kamayib, qiziqishi ortadi [6; 6-32-b]. Ushbu model ingliz tilining asosiy ko'nikmalarini (Listening, Reading, Writing, Speaking) bir vaqtning o'zida rivojlantirish uchun juda samarali hisoblanadi. Masalan, 80 daqiqalik ingliz tili darsi stansiyalar rotatsiyasi (Station Rotation) bo'yicha quyidagicha taqsimlanishi mumkin:

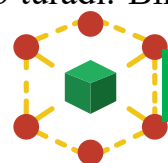
1-stansiya (onlayn stansiya): talabalar video darslik orqali o'rgangan grammatik bilimlari va yangi so'zlarini mobil ilovalardagi Kahoot! yoki Quizlet platformalari orqali mustahkamlaydi.

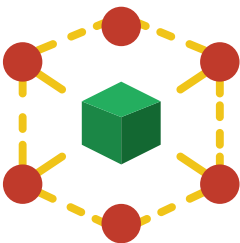
2-stansiya (o'qituvchi stansiyasi): bu stansiyada talaba va o'qituvchi o'rtasida gapirish ko'nikmasini (Speaking) rivojlantirishga e'tibor qaratiladi. Birgalikda biror mavzu borasida muhokama o'tkazadi, savol-javoblar qiladi.

3-stansiya (mustaqil ish stansiyasi): talabalarga o'qituvchi tomonidan biror mavzu haqida matn (Reading) va unga asoslangan topshiriqlar beriladi hamda ushbu mavzu yuzasidan o'zlarining shaxsiy fikrini esse (Writing) ko'rinishida yozib berishi talab etiladi.

4-stansiya (guruh bo'lib ishlash stansiyasi): juft-juft bo'lib yoki guruhda naushnik orqali audio tinglab (Listening), berilgan vaziyatli topshiriqni rolli ijro qilish (Role play) orqali muhokama qiladilar. Bunday tizimli rotatsiya modeli talabalarga bir xillikdan qochish, zerikishni oldini olish va ingliz tilining barcha asosiy ko'nikmalarni bir vaqtning o'zida samarali rivojlantirishga yordam beradi.

Aralash ta'limning (Blended learning) uchinchi va talabalarning individual imkoniyatlariga yo'naltirilgan shakli moslashuvchan model (Flex Model) hisoblanadi. Yuqoridagi ikkita modelda, asosan, dars o'tish tizimi va vaqt o'qituvchi tomonidan belgilansa, ushbu modelda asosiy urg'u talabani shaxsiy o'zlashtirish sur'atiga (Self-paced learning) qaratiladi. Bunda, asosan, topshiriqlar raqamli platformalarga (Moodle, Google Classroom) joylashtiriladi [5; 3-b]. Talabalar o'zlarining til bilish darajasiga qarab vazifalarni mustaqil bajaradi. O'qituvchi esa bu modelda yo'naltiruvchi (facilitator) vazifasini bajaradi. Bu modelda o'qituvchi butun dars davomida faqat ma'ruza o'qish o'rniga, muayyan grammatik mavzuda qiynalayotgan yoki gapirish ko'nikmasi bilan bog'liq muammosi bo'lgan talabalar bilan individual tarzda yoki maxsus guruhlarda ishlaydi. Moslashuvchan model (Flex model) bir guruhda ingliz tilini bilish darajasi turlicha bo'lgan talabalar birgalikda tahsil olayotganda yuqori samara beradi. Chunki kuchliroq talabalar o'z bilimini tezroq oshirishni xohlasa, sekinroq o'zlashtiradigan talabalar tayyor o'quv manbalar orqali shoshmasda, chuqurroq o'rganish uchun imkoniyatga ega bo'ladi. Masalan, o'qituvchi maxsus platformaga „Essay writing“ (Insho yozish) yoki „Advanced grammar“ o'tishida turli xil darajadagi resurslarni joylaydi: A2-B1 darajadagi talabalar avval platforma orqali esse yozish uchun grammatik strukturalar va sodda iboralarni (Linking words) o'rganib, mavzuga asoslangan topshiriqlarni bajarishadi. B2-C1 darajadagi talabalar esa to'g'ridan to'g'ri esse mavzusini o'rganishga va yozishga kirishadi. O'qituvchi esa kompyuter orqali vazifalarni bajarayotgan talabalarni kuzatib turadi. Biror

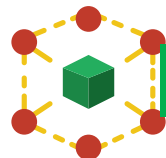

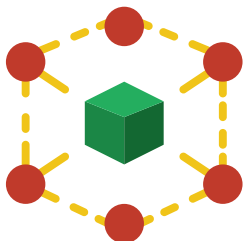
bir talabada mashqlarni bajarishda muammo bo'lsa, o'qituvchi uning yoniga boradi, unga individual fikr-mulohaza (one-on-one feedback) beradi. Natijada, har bir talaba o'z bilim darajasi va tezligida ingliz tilini o'rgana oladi. Boshqa tengdoshlariga nisbatan sekinroq o'rganadigan talabalar butun guruh oldida uyalish hissini yo'qotib, o'qituvchidan yordam so'rash imkoniga ega bo'ladi. Moslashuvchan model (Flex model) nafaqat ingliz tilini o'rganish jarayonini oson va qiziqarli qiladi, balki talabalarda raqamli texnologiyalardan foydalanish ko'nikmasini rivojlantiradi.

Ingliz tili darslarida aralash ta'limni (Blended learning) qo'llash bo'yicha amaliy-metodik tavsiyalar. Yuqoridagi tahlil qilingan aralash ta'lim (Blended learning) modellari ingliz tilini xorijiy til sifatida o'rgatish juda samarali hisoblansa-da, ularni dars jarayoniga tatbiq etish muayyan tayyorgarlik va metodik jihatdan maxsus yondashuvni talab qiladi. Shuning uchun aralash ta'lim (Blended learning) tizimini dars jarayonlariga muvaffaqiyatli joriy qilish uchun quyidagi amaliy-metodik tavsiyalarni amalga tatbiq qilish maqsadga muvofiqdir:

- 1. Raqamli platforma va interaktiv resurslarni to'g'ri tanlash.** O'qituvchi talabalar foydalanishi uchun qulay va oson bo'lgan LMS platformalaridan (Google Classroom, Moodle, Canvas) foydalanishi kerak. Shuningdek, ingliz tilini rivojlantirish uchun platforma materiallari bilan bir qatorda interaktiv ilovalarni ham integratsiya qilish maqsadga muvofiqdir. Masalan, lug'at va grammatik mavzuni qiziqarli o'yin sifatida mustahkamlash uchun Quizlet va Kahoot! foydali ilovalardan hisoblanadi.
- 2. Vaqt va topshiriqlar yuklamasini me'yorlashtirish.** Teskari sinf (Flipped classroom) modelida darsdan oldin talabalar o'rganib kelishi uchun yuboriladigan video-qo'llanmalar hajmi 5-8 daqiqadan oshmasligi zarur. Topshiriqlar hajmi ko'p bo'lishi talabalarda tez charchashi (Academic burnout), o'rganayotgan mavzusidan zerikish va til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasi pasayishiga sabab bo'ladi. Onlayn topshiriqlar asosiy darsni to'ldirishga xizmat qilishi kerak.
- 3. O'qituvchining yangi pedagogik roli va birma-bir fikr bildirish (one-on-one feedback) madaniyati.** Aralash ta'limda (Blended learning) o'qituvchi tayyor bilim beruvchi emas, balki talabalarga yo'nalish ko'rsatuvchi konsultant sifatida namoyon bo'ladi. O'qituvchi butun bir dars soatini ma'ruza o'qishga emas, balki talabalarining dars qilish jarayonini, ular qilayotgan xatolari ustida birgalikda ishlashi va fikr-mulohazalar berishi kerak. Bu talabalarda til o'rganishga bo'lgan qo'rquvni yengishga, bu jarayondagi tushkunlik va tortinchoqlikni bartaraf etishga yordam beradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, aralash ta'lim (Blended learning) modellarini (Flipped classroom, Station rotation, Flex model) ingliz tilini o'rganish jarayonlariga tatbiq etish an'anaviy dars o'tish tizimining cheklovlarini bartaraf etadi. Ushbu modellar talabalarga ingliz tilining to'rtta asosiy ko'nikmalarini (Speaking, Reading, Listening va Writing) bir vaqtning o'zida rivojlantirishga yordam beradi. Bu modellar dars jarayonlarini qiziqarli tashkil etishda va ingliz tilini oson

o'rganishda juda samarali hisoblanadi. Yuqorida ta'kidlab o'tilgan amaliy-metodik tavsiyalarga amal qilish ingliz tilini o'rganish jarayonlarini yanada qiziqarli qiladi va samaradorligini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Albrect, B, Enriching student experience through blended learning, Center for Applied Research: Research Bulletin, 2006. 12-bet
2. Brooks, J. G., Schooling for life: Reclaiming the essence of learning. Alexandria, va: Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD), 2002. 2-bet
3. Hamdan, N., McKnight, P., McKnight, K., Arfstrom, K. M., & Flipped Learning Network,, ,The flipped learning model: A white paper based on the literature review titled A review of flipped learning, 2013. 29-bet
4. Lim, S., A Blended Learning Case Study: The Application of Station Rotation Model in ELT Listening and Speaking Class at Phayao Pittayakhom School. International Conference on Language, Literature, Culture and Education, 2015. 129-141-bet
5. L. Moran & B. Myringer. Flexible learning and university change. s.l.:s.n, 1999. 3-bet
6. Maxwell, C., & White, J. (2017). How 5 teachers are modifying the Station Rotation to fit students' needs. Blended (R)Evolution, 2017. 6-32-bet
7. Staker, H. C., & Horn, M. B., Classifying k-12 blended learning. Retrieved from Innosight Institute website www.innosightinstitute.org, 2012. 5-bet

